Мучи И. Пултаруллă юморист / Иван Мучи // Чăваш коммунĕ. – 1940. – 19 юпа; Хыпар. – 1995. – 17 пуш.

Пултаруллă юморист

К. В. Ивановăн чăваш фольклорĕпе ырăссен классикăллă литератури çине ӳссе аталаннă творчествине мĕн чухлĕ ытларах тишкеретĕн, çавăн чухлĕ унăн произведенийĕсенче йĕркеллĕн ...алланса пынă ахах пĕрчисене ытларах тупатăн.

Унăн пулас чăваш литератури валли ...р уçса панă творчествин пĕрĕн юмористсемшĕн те пайа шкул пулса тăрать, ытларах каласан, К. В. Иванова ...ăвашсен художествăллă юморне пуçла... ...а яракансенчен пĕри пулнă тесе те ...ĕпелеме тивĕçлĕ.

Чăвашсен юморăллă литератури К. В. Ивановăн «Икĕ хĕр» ятлă сăвинчен тата М. Ф. Федоровăн «Арçури» ятлă юмахĕнчен пуçланса кайнă.

Пĕтĕм халăх юратса вулакан «Икĕ хĕр» произведенире чуна илĕртекен, ичкĕн шухăшлă юмор уççăнах палăраса тăрать.

«Хăйĕн аслă хĕрĕнчен
Амăшĕ ыйтать: мĕн кăмтăр?
—Пирĕн атте килĕнчи
Кăвак лаша пит кăмтăр».

...ет хĕрĕ. Айванла ответ. Кулăшла ответ. Анчах амăшĕ: «Аслă каларăн хĕрĕм», тет. Аслă хĕрĕ йăпăлти сăмахсем каласа парасшăн пулнине вăл систерест. ...нăн шухăшĕпе тĕрĕслĕх — хăйĕн кулне ырланинче иккен.

Унтан, кĕçĕн хĕрĕнчен те çавăн пек: ...ĕн кăмтăр, мĕн тутлă, мĕн çемçе тесе ...ыйтсан, кĕçĕн хĕрĕн тĕрĕс ответĕсем ...ăпăлтатакана юратакан амăшĕн кăмăлне каймаççĕ.

К. В. Ивановăн ытти произведенийĕсенче те унта та кунта йĕркеллĕн сапаланса пынă юмор пĕрчисем курăнаççĕ. ...ĕсемпе вăл питĕ пĕлсе, вырнаçуллă ...çă хурса пыни палăрса тăрать.

Хăйĕн кулăшĕ чăваш ессыенĕсене ...ямелле чух, вăл ашă кăмăлпа кулакула илет. Нарспи туйĕнче ĕçсе ...ĕрĕлнĕ ватă сыптаки вăл вăшават... ...тăрахласа çапла çырать:

«Пĕтĕм ялти ача-пăча
Туйĕ хыççăн хăвалать
Вилес пекех ватă сыпа
Пӳрт хыçĕнче сывăрать.
Туй тăвăр та шеп тăвăр
Ватă сыпăн халĕ çук
Вырăнĕ сĕрте сиккелет,
Анчах тăна кайĕ çук»

«Унтан шурă сухалне,
Кăвак çӳçне якатса,
Укçа çине сункăрскер,
Пахрĕ куçне чакăртса».

Поэтăн куçĕ кулăшсене курма, асăрхама пĕлнин çинчен каласа параççĕ çав строкасем.

Шур сухаллă Тăхтаман арăмне хĕнесе асаплантарни çинчен каласа панă чухне хĕрарăм хутне кĕрекен поэт хăйĕн таличчен палăрнан сарказмне калара-кăлара Тăхтамана енпеле арать.

«Хĕне-хĕне, Тăхтаман,
Чунне кăлар унăнне!
Асаплантар, Тăхтаман,
Хурсам йытă вырăнне!
Хĕне-хĕне, Тăхтаман,
Санран çамрăк ан култăр!
Асаплантар, Тăхтаман,
Нарспи часрах ватăлтăр».

Наукăпа Тĕпчев институчĕ Шупашкарта Ивановăн юбилейĕ тĕлне уçнă выставкăра поэт хăйĕ ӳкерсе тунă картинăсем хушшинче шăлĕсене йĕрсе явă ватă, пуян, усал Тăхтаман сăнне куратпăр. Çав карикатурăллă ӳкерчĕк поэт Тăхтаман çине мĕнле куçпа пăхнине, унран вăл тарăн мăшкăланине питĕ уççăн кăтартса парать.

Калăм эрнинче ĕçсе тăнран кайкан чăвашсем çинчен çырнă сыпăкра эпир Ивановăн ирониĕ питех те хăватлине куратпăр

Юлашкинчен вăл: «Ĕнтĕ ӳсĕр чăвашсем, урăр çине тăрăр-ха!» тесе хăйĕн шухăшне вĕçлет. Поэт ĕçке хирĕç яланах хăйĕн çивĕч сăмахĕсемпе тухса ăна пĕтерсе хума тăрăшни курăнать, тĕттĕм чăваша ĕçкĕ хуплани ăна яланах кӳрентерет.

Халăха сутта кăларасшăн çунакан Ивановăн çивĕч чĕлхи, ĕçкĕпе пĕрлех, тĕрлĕ...я тĕшмĕшсене хирĕç те кастарать. Ăна эпир «Нарспи» поэмăн «Юмăç патĕнче» тесе ят панă сыпăкĕнче те куртăмăр. «Тимĕр тылă» сăвă пуçламăшĕнчи 7 строфара та куратпăр. Асăннă строфасенче кашнинчех чĕрĕ ирони, питĕ сыпăçакан кулăш тапса тăрать.

Поэт хăйĕн произведенийĕ сутăнă ту...хасран хăш чухне кулăшсем кĕрте-кĕрте хунă «Хальхи самана» сăвăри йĕрке ...чен курăна тăрать

Кичемлĕх йăлăхтару вăл искуствăра тӳсме çук çитменлĕх пулса тăнине поэт яланах асра тытса пынă. Çавăнпа унăн кирек-хăш произведенине те вулама тытăнсан вĕçне çитиччен чуласа тухмасăр пăрахмалла мар.

Сăмах май, асăннă сăвăра халăхăн ...ӳрĕ кăмăллă, тĕрĕс ывăлĕ пулнă поэт хăй те халăхшăн тăрăшман карьерист...сенчен тăрăхласа çапла çырать:

Анчах чăваш хушшинче
Чунĕ хытнă çынсем те
Тапаланма пуçларĕç.
Тăрса çапла каларĕç:
«Чаплă вырăн тупасчĕ,
Часрах улпут пуласчĕ...»
Тĕрлĕ сутă тӳммешĕн
Тĕнкĕ тухать ак лешĕн:
Чăвашла та калаçмасть,
Тăванне те астумасть,
Чĕри шăнса кайнă çав,
Чĕрĕ ниме тухнă çав»...

Ку строкасемпе Иванов хăй халăхне мăшкăлан «интеллигентсене», Н. А. Некрасов хăйĕн «Человек сороковых годов» тата «Медвежья охота» сăввисемпе вырăс «либералĕсене» çапнă пекех, вирлĕн çапса илет.

Юлашкинчен çакна каламалла. «Хальхи самана» сăвăра поэт хĕнхур айĕнче пурăнса ирттерекен чăвашсем çинчен:

«Вĕçне çитмен-ха вĕсем.
Еçкĕ-çикĕ тунă чух,
Еççе-çисе ларнă чух,
Юррисене юрлаççĕ,
Куççулĕпе кулаççĕ»

тени пит характерлă. Çак сăмахсем Ивановăн юморĕ мĕнле йышши юмор иккенне кăтартса памаççĕ-ши?

Тĕрĕс, çавна кăтартса параççĕ. Эпир çак статьяра илсе кăтартнă строфасемпе строкасене вуласа тухсанах вăл уççăн курăнать. К. Ивановăн кулăшĕ Н. В. Гоголь кулăшĕ пекех, «куççуль витĕр тухакан кулăш» пулса тăрать.

Эпир унăн телейлĕ наследникĕсем куççуль витĕр кулмастпăр. Пирĕн литературăра халĕ телейлĕ кулăш, сывă кулăш, сĕнтерӳçĕсен кулăшне янăраса тăрать. Эпир вăл кулăшра [illegible] тӳссе ирттернĕ [illegible] вайлă кĕрешӳсем урлă [illegible] тăмар.

ИВАН МУЧИ.